

УДК : 378.14 : 174 : 615.015

ТЕТЯНА ШАФРАНСЬКА

Медичний коледж Запорізького державного медичного університету,

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ
ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
ФАРМАЦЕВТІВ**

У статті розглянуто методологічні підходи до формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів. Розкрито зміст діалектичного, аксіологічного, міждисциплінарного, компетентнісного, системного та особистісно-орієнтованого підходів формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів.

Ключові слова: методологічні підходи, деонтологічна культура, майбутні фармацевти, фармацевтична деонтологічна культура

Постановка проблеми. Для всебічного визначення й пізнання предмету дослідження формування деонтологічної культури доцільно грамотно підібрати методологію. Актуальність наукової публікації зумовлює розкриття змісту

методологічних підходів формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, що є багатокомпонентним і цілісним педагогічним процесом, який реалізується з врахуванням комплексу діалектичного, аксіологічного, міждисциплінарного, компетентнісного, системного й особистісно-орієнтованого підходів.

Аналіз досліджень та публікацій. Окремі аспекти методологічних підходів розглядались у педагогічній теорії й практиці науковцями – В. Кравцовим, Н. Островерховою, С. Сапожниковим та ін., значну увагу міждисциплінарному підходу приділили – С. Гончаренко, С. Сисоєва, В. Третько та ін., особистісно-орієнтованому підходу – І. Бех, В. Бучківська, Н. Островська та ін., компетентнісному підходу – Ю. Бойчук, О. Політун, В. Радкевич та ін., системному підходу – В. Афанасьєва, Є. Іванченко, О. Семенов та ін., аксіологічному підходу – І. Зязюн, В. Біблер, Г. Дегтярова та ін.

Мета статті – конкретизація науково-методологічних підходів формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів.

Виклад основного матеріалу. За філософським енциклопедичним словником методологія є сукупністю підходів, способів, методів, прийомів і процедур, що застосовуються в процесі наукового пізнання й практичної діяльності для досягнення наперед визначеної мети [6, с.374].

Комплексна реалізація методологічних підходів, таких як діалектичний, міждисциплінарний, компетентнісний, системний, аксіологічний, особистісно-орієнтований, відтворюється у формуванні деонтологічної культури майбутніх фармацевтів.

Універсальним фундаментальним методологічним підходом є діалектичний метод пізнання. Діалектичний підхід до формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів слід виділити в першу чергу як базовий підхід. Діалектика (від грецької – діалекті́к – мистецтво вести бесіду, сперечатися) – вчення про об'єктивну суперечливість буття, тотожність протилежностей (конечне і безконечне, перервне і безперервне, зв'язок і відокремленість, сталість і мінливість і т. д.), які, однак не нейтралізують одна одну, а реалізуючись у своїй тотожності як рух, розвиток і творчість, розгортаються в багатоманітність конкретних форм сущого [6, с.158]. Діалектичний підхід надав змоги визначити суперечності в суті педагогічного явища – формування деонтологічної культури, розкрив особливості структури формування, виявив закономірності для формулювання педагогічних умов реалізації. Абсолютне у безумовності деонтологічної культури загалом у фармацевтичній сфері й відносне як особистий моральний обов'язок кожного окремого майбутнього фармацевта. Причинність докорів сумніння й наслідки неналежної професійної поведінки. Необхідність надання клієнтові аптеки інформації щодо фармакологічних властивостей лікарського препарату й випадковість у сприйнятті наданої інформації клієнтом аптеки як рекламної. Заперечення комерціалізації міркувань і збільшення товарообігу аптеки за рахунок збільшення продаж. Попит на лікарські засоби з природними активними фармацевтичними інгредієнтами й ліків виготовлених за індивідуальними приписами у клієнтів аптек та скорочення чисельності аптек, що мають ліцензії на виготовлення вищевказаних ліків. Мінливість і неминучість професійної фармацевтичної деформації, потреба у розвинутих компетентних фахівцях фармацевтичної галузі.

Звертаючись до найважливіших філософських питань щодо етики постає проблема співвідношення обов'язку (належного) і добра (ціннісного феномена), деонтології й аксіології. Деонтологія від грецької *deon* – належне і *logos* – учення

– розділ етики, в якому розглядаються проблеми належного. Деонтологію як вчення про належне стали відрізняти від аксіології (етичної) [5, с.110]. Аксіологія від грецької $\alpha\chi\iota\alpha$ – цінність, вартість, та $\lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma$ – слово, поняття, вчення – є вченням про цінності, філософська теорія цінностей, що з'ясовує якості й властивості предметів, явищ, процесів, здатних задовольняти потреби, інтереси й бажання людей [6, с.14]. Отже, реалізація й осмислення цінностей, що є ключовим моментом формування деонтологічної культури, не можлива без аксіологічного підходу до розуміння вищевказаних цінностей. Головною цінністю у формуванні деонтологічної культури майбутніх фармацевтів є принцип прищеплення найбільшій важливості людського життя, через збереження здоров'я, за рахунок надання належної компетентної фармацевтичної допомоги.

Налагодження міждисциплінарних зв'язків є потужним важелем для генерування деонтологічної культури студентів фармацевтичних коледжів. Тому для реалізації поставленої задачі слід виділити цілісний метод пізнання – міждисциплінарний підхід. Загальний міждисциплінарний підхід формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів поєднує педагогічну й фармацевтичну науки. Міждисциплінарний підхід до формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін охоплює окремі фармацевтичні науки – фармацевтичну хімію, фармакологію, фармакогнозію, організацію та економіку фармації, технологію ліків, охорону праці в галузі. За рахунок міждисциплінарного підходу встановлюється єдина програма формування деонтологічної культури, що охоплює всі професійно-орієнтовані дисципліни.

Найбільш сучасним в умовах євроінтеграції методологічним підходом до формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів вважаємо компетентнісний підхід. За дослідженнями українських науковців Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшиної та ін., компетентність виступає як «інтегрована характеристика якості особистості, результативний блок, сформований через досвід, знання, вміння, ставлення, поведінкові реакції. Компетентність побудована на комбінації взаємовідповідних пізнавальних відношень і практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань та вмінь, всього того, що можна мобілізувати для активної дії» [3, с.92]. Компетентнісний підхід до формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів включає нетрадиційний підхід до засвоєння професійно-освітньої програми, що не оминає фундаментальні положення закладені державними галузевими стандартами, але обов'язково містить інтерактивне застосування засобів формування деонтологічної компетенції. Як зазначає вчений В. Ю. Артемов деонтологічна компетенція – «особистісна властивість фахівця, що дозволяє йому продуктивно взаємодіяти із внутрішнім (професійним) та зовнішнім (соціальним) середовищем завдяки наявності деонтологічних знань, умінь та навичок, професійально важливих деонтологічних якостей, спрямоване на успішну особистісно-професійну діяльність» [1, с.111]. За результатами досліджень вченої Л. Г. Кайдалової «до професійних компетенцій фармацевтів і провізорів можна віднести: надання фармацевтичної допомоги будь-якій людині, що її потребує, знання, вміння й навички із професійної області, комунікативні вміння й навички, здатність вести бесіду, спілкуватись із відвідувачами аптекних закладів» [2, с.3]. Отже, на нашу думку, компетентнісний підхід до формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів об'єднує цілісну систематизовану програму формування фармацевтичної деонтологічної культури в інтеграції професійно-орієнтованих дисциплін шляхом насичення

змісту навчальних програм морально-духовними цінностями, з врахуванням елементів самовдосконалення й самостійної пізнавальної діяльності, направленої на засвоєння етико-деонтологічної складової майбутніми фармацевтами для ефективного поліпшення зовнішніх емоційно-комунікативних відношень фармацевт – лікар, фармацевт – клієнт аптеки, фармацевт – медичний представник, фармацевт – провізор тощо.

Найбільш детальним, поступовим і закономірним методологічним підходом, що розкриває сутність процесу формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів є системний підхід. Спираючись на трактування філософського енциклопедичного словника системний підхід розглядається як «загальнонаукова методологічна концепція, особлива стратегія наукового пізнання і практичної діяльності, орієнтована на розгляд складних об'єктів як деяких систем. Формулює певні методологічні принципи, які забезпечують системну спрямованість наукового дослідження і практичного освоєння об'єкта через принцип цілісності, принцип примату, принцип ієрархічності, принцип полі системності» [6, с.591]. Системний підхід формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів враховує виділення послідовної багаторівневої й багатокомпонентної взаємопов'язаної причинно-наслідкової системи, що поєднує: над-систему формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін – вивчення спеціальних фахових дисциплін фармацевтичного напрямку; підсистему – формування деонтологічної культури під час вивчення фармакології, фармацевтичної хімії, фармакогнозії, технології ліків, організації та економіки фармації, охорони праці в галузі; об'єкт визначення – професійну підготовку майбутніх фармацевтів; предмет визначення – формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів; знаходження в системі освіти – професійна освіта; функції – надання належної компетентної допомоги в робочому процесі (дотримання етико-деонтологічних норм фармацевтами першого столу в умовах аптеки); елементів формування – технічних і електронних носіїв (надрукованих матеріалів деонтологічного характеру включаючи етичні кодекси фармацевтів (міжнародні, зарубіжні, вітчизняні, регіональні, місцеві), норм і правил професійної поведінки, матеріалів наочного формування моральних переконань і почуттів, електронного ресурсу науково-методичного супроводу з питань деонтологічної фармацевтичної культури); латентну функцію – розвиток вольових і високоморальних рис характеру особистості; властивості – врахування готовності студента до заняття, інтелектуальної спроможності, рівня вмотивованості, стану усвідомлення культурозначення, індивідуальних особливостей фізичного, психологічного, соціального стану, врахування вікових, національних, етнічних специфічних характеристик студентів; взаємовідносини педагогічного процесу формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів – педагог медичного коледжу – студент-майбутній фармацевт; зовнішні показники педагогічного процесу – мікросередовище медичного коледжу.

Особистісно-орієнтований підхід є найбільш гуманістичним методологічним підходом до формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів. Особистісний підхід у педагогіці розуміється як індивідуальний підхід педагога до кожного вихованця, що допомагає йому в усвідомленні себе особистістю, у виявленні можливостей, що стимулюють самоствердження, самореалізацію [4, с.66]. Особистісно-орієнтований підхід до формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів включає врахування: психологічних, фізичних, вікових, гендерних, соціальних особливостей майбутніх фармацевтів; їх

індивідуальних схильностей, талантів, здібностей, можливостей; становлення самосвідомості майбутніх фахівців; суб'єктивного деонтологічного досвіду кожного студента включаючи індивідуальний досвід ціннісного ставлення до себе та оточуючих; базових сформованих етико-деонтологічних знань студентів; вмінь та навичок дотримання норм поведінки; самостійних моральних переконань майбутніх фармацевтів і їх особистісного гармонійного розвитку; залучення до активного самовдосконалення, самоцінності, самовизначення, самореалізації.

Висновки та перспективи послідуєчих досліджень. У результаті дослідження були виділені методологічні підходи до формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів. Змістовно охарактеризовані діалектичний, аксіологічний, міждисциплінарний, компетентнісний, системний і особистісно-орієнтований підходи формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів. Діалектичний підхід визначив суперечності у явищі формування деонтологічної культури, аксіологічний підхід охопив базові цінності, міждисциплінарний підхід розкрив формування деонтологічної культури в процесі вивчення різних професійно-орієнтованих дисциплін. Компетентнісний підхід охопив нетрадиційні інтерактивні засоби формування деонтологічної культури, системний – розкрив сутність взаємопов'язаних причинно-наслідкових компонентів і рівні формування, а особистісно-орієнтований підхід врахував особливості кожного окремого майбутнього фармацевта. Для всебічного пізнання педагогічного явища, що розглядається, доцільно використовувати комплексно всі вищевказані методологічні підходи.

Перспективами подальших досліджень є аналіз взаємозв'язків методологічних підходів формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів.

Список використаних джерел

1. Артемов В. Ю. Визначення сутності і змісту деонтологічної складової компетентнісного навчання [Електронний ресурс] / В. Ю. Артемов, Н. І. Литвиненко // Зб. наук. праць Військового ін-ту Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – 2014. – Вип. 45. – С. 109-114. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znrviknu_2014_45_19.
2. Кайдалова Л. Г. Компетентнісний підхід у підготовці фармацевтичних кадрів [Електронний ресурс] / Л. Г. Кайдалова // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. – К. : 2006. – Вип. 43. – С. 39-43. – Режим доступу : <http://dspace.nuph.edu.ua/handle/123456789/5521>.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
4. Крупський Я. В. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій : словник / Я. В. Крупський, В. М. Михалевич. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 72 с.
5. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : словник / М. Г. Тофтул. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с.
6. Філософський енциклопедичний словник / [гол. ред. В. І. Шинкарук]. – К. : Арбіс, 2002. – 744 [7] с.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2016 р.

ШАФРАНСКАЯ Т.

Медицинский колледж Запорожского государственного медицинского университета,
Украина

**МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ ДЕОНТОЛОГИЧЕСКОЙ
КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ФАРМАЦЕВТОВ**

В статье рассмотрены методологические подходы к формированию деонтологической культуры будущих фармацевтов. Раскрыто содержание диалектического, аксиологического, междисциплинарного, компетентного, системного и личностно-ориентированного подходов формирования деонтологической культуры будущих фармацевтов.

Ключевые слова: методологические подходы, деонтологическая культура, будущие фармацевты, фармацевтическая деонтологическая культура

SHAFRANSKA T.

Medical college Zaporozhye State Medical University, Ukraine

**METHODOLOGICAL APPROACHES OF FORMING DEONTOLOGICAL CULTURE OF
FUTURE PHARMACISTS**

The present study is aimed at examination of methodological approaches of forming deontological culture of future pharmacists. Maintenance of dialectical, axiological, interdisciplinary, competence, systematic and personality-oriented forming of deontological culture of future pharmacists exposed. Dialectical approach defined contradictions in the phenomenon of forming of deontological culture, approach of axiology overcame base values, and interdisciplinary approach exposed forming of deontological culture in the process of study of the different professionally-oriented disciplines. The most universal approach to the formation of deontological culture of future pharmacists is dialectical approach; it identifies patterns of formulation pedagogical conditions. General interdisciplinary approach of formation of deontological culture of future pharmacists combines teaching of science. Competence approach overcame unconventional interactive facilities of forming deontological culture, the system exposed essence of casual-result components and even forming, and the personality-oriented approach took into account individual features of future pharmacists. A systematic approach of formation of deontological culture of future pharmacists takes into account the allocation of the serial multilevel and multicomponent interrelated causal system. Personality-oriented approach to the formation of deontological culture of future pharmacists includes consideration of: psychological, physical, age, gender, social characteristics of future pharmacists. The main value in forming deontological culture of future pharmacists is the principle of the greatest instilling of the importance of human life, the preservation of health, through the provision of adequate competent pharmaceutical care. It is advisable to use all of the above methodological approaches in order to achieve efficient knowledge.

Keywords: methodological approaches, deontological culture, future pharmacists, pharmaceutical deontological culture